כיתה ט' | עברית ולשון | שיעור 1 מתוך 4 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

תמרורים בטקסט: מה מילות הקישור עושות?

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יבינו שמילת קישור מבטאת יחס לוגי בין רעיונות, ולא רק "מחברת" משפטים
- התלמידים יכירו שבעה יחסים לוגיים: הוספה, ניגוד, ויתור, סיבה, תוצאה, תכלית ותנאי
- התלמידים ימיינו מילות קישור לפי היחס שהן מבטאות

📖 הסבר למורה

מילות קישור הן "תמרורים" לקורא: הן מראות איך רעיון אחד קשור לרעיון אחר. אותם שני משפטים מקבלים משמעות שונה לפי מילת הקישור: "ירד גשם, **לכן** המשחק בוטל" (תוצאה) לעומת "ירד גשם, **ובכל זאת** המשחק התקיים" (ויתור).

טבלת היחסים המרכזיים:
הוספה: וגם, בנוסף, יתר על כן, זאת ועוד.
ניגוד: אבל, אך, אולם, לעומת זאת, ואילו.
ויתור (התוצאה הצפויה לא התקיימה): למרות, אף על פי ש..., על אף, ובכל זאת, אמנם... אבל.
סיבה: כי, מפני ש..., בגלל, משום ש..., עקב.
תוצאה: לכן, על כן, לפיכך, משום כך, כתוצאה מכך.
תכלית (המטרה): כדי, כדי ש..., על מנת, במטרה.
תנאי: אם, בתנאי ש..., אילו / לו, אלא אם כן.

דרך טובה לזהות יחס: לשאול שאלה. "למה?" ← סיבה; "מה קרה בעקבות זה?" ← תוצאה; "לשם מה?" ← תכלית; "באיזה מצב?" ← תנאי.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. **פתיחה:** על הלוח: "ירד גשם, ___ המשחק בוטל" ו"ירד גשם, ___ המשחק התקיים". התלמידים משלימים ומסבירים מה השתנה. (6 דקות)
2. **הסבר:** טבלת שבעת היחסים ושאלות הזיהוי (למה? לשם מה? באיזה מצב?). (12 דקות)
3. **מיון בקבוצות:** כל קבוצה מקבלת 20 כרטיסי מילות קישור וממיינת לשבעה סלים. משווים בין הקבוצות ודנים במחלוקות. (10 דקות)
4. **עבודה אישית:** דף העבודה. (12 דקות)
5. **סיכום:** כל תלמיד כותב שני משפטים זהים עם מילות קישור שונות שמשנות את המשמעות. (5 דקות)

💬 שאלות בשלוש רמות

1. **רמה 1, הבנה ואיתור:** לאיזה יחס לוגי שייכת המילה "לפיכך"?
2. **רמה 2, יישום וניתוח:** מה ההבדל במשמעות בין "הוא התאמן הרבה, לכן ניצח" לבין "הוא התאמן הרבה, ובכל זאת הפסיד"?
3. **רמה 3, הערכה ויצירה:** כתבו פסקה קצרה (3-4 משפטים) על נושא לבחירתכם שיש בה לפחות שלושה יחסים לוגיים שונים, וסמנו אותם.

🎟️ כרטיס יציאה (בסוף השיעור)

1. כתבו מילת קישור אחת של ניגוד ואחת של תוצאה.
2. איזו שאלה עוזרת לזהות תכלית?

💡 הערות למורה

הבלבול הנפוץ ביותר הוא בין ניגוד לוויתור. ויתור הוא ניגוד בין ציפייה לבין מה שקרה בפועל ("למרות שלמד, נכשל"); ניגוד פשוט משווה בין שני דברים ("דן אוהב ספורט, ואילו רון אוהב מוזיקה"). למתקשים: טבלה מודפסת עם 3 מילים לכל יחס. למתקדמים: מילים בעלות כמה משמעויות, כמו "ו" (הוספה, אבל לפעמים ניגוד: "ביקשתי עזרה, והוא סירב").

📝 בדף העבודה

מזהים יחסים לוגיים: 9 משימות, ומחוון מלא בעמוד השני.

מחוון: מזהים יחסים לוגיים

1. ב. תוצאה
2. א. סיבה
3. ב. תכלית
4. ב. ויתור
5. א. ניגוד
6. למשל: וגם / בנוסף / יתר על כן
7. למשל: אם / בתנאי ש...
8. ניגוד: לעומת זאת. תוצאה: משום כך. תכלית: במטרה. הוספה: בנוסף. תנאי: בתנאי ש... סיבה: עקב.
9. למשל: "הוא לא ישן בלילה, לכן היה עייף" / "הוא לא ישן בלילה, ובכל זאת היה ערני".